

Leo Blokhuis waagt zich aan Berlijn

Interview

[Achtergrond](#) - 26 november 2020 - Auteur: Ingrid Bosman

Leo Blokhuis schreef een boek over Berlijn als motor van muzikale revolutie, van Schönberg tot Einstürzende Neubauten. Voorbij de pijngrens wachtte het vergezicht, of beter: het vergehoor. “Dit is je ware progressiviteit.”

Toen Leo Blokhuis de eerste versie van het manuscript inleverde bij Haye Koningsveld, hoofdredacteur non-fictie van uitgeverij De Bezige Bij, vertelde hij ook over de [playlist](#) die hij bij zijn onderzoek had verzameld. Koningsveld beloofde ernaar te luisteren tijdens het redigeren. De schrijver wist wel beter. En niet alleen omdat de afspeellijst 95 titels bevat, goed voor negen uur geluid dat zelden tot de categorie arbeidsvitaminen kan worden gerekend. Blokhuis, lachend: “Ik zei hem dat hij er wel eens heel onrustig van kon worden.”

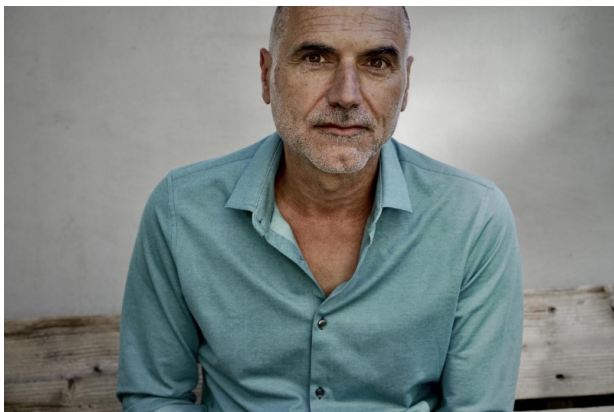
Berlijn wachtte al even op Leo Blokhuis – muziekjournalist, schrijver, radio- en televisiemaker, presentator en maker van muziektheater. De stad die hij zelf in 1990 voor het eerst bezocht was buiten de boot gevallen in 'City to city' (2009), een schets van 25 jaar popgeschiedenis aan de hand van tien steden. In 2016 verscheen wel het luisterboek '[Electrifying Berlijn](#)', een hoorcollege met muziekfragmenten, en een paar jaar eerder was hij al eens begonnen aan een opzet voor een essay. Hij stuitte erop toen hij eerder dit coronajaar zijn computer opschoonde. Blokhuis besloot er nou maar eens echt werk van te maken. Hij had meer tijd dan hem lief was, “en ik kan slecht stilzitten.”

Bowie als ijkpunt

In het vandaag verschenen 'Berlijn – muzikale revolutie' voert Blokhuis de lezer langs de muzikale ontwikkeling van de Duitse hoofdstad in de afgelopen honderd jaar. Een proces van constante vernieuwing, met Schönberg en Stockhausen, Brecht en Bowie, Kluster en Kraftwerk. Voor de schrijver is Bowies '[Heroes](#)' een persoonlijk ijkpunt. ‘Dreigend, stoer en intrigerend’, schrijft hij in het voorwoord. Blokhuis: “Al vanaf het moment dat ik dat nummer voor de eerste keer hoorde, als vijftienjarige puber, ben ik erdoor gegrepen. Het was zo totaal anders dan wat ik kende.” Wat heeft Berlijn dat Bowie er zoiets kon maken, dat wilde Blokhuis nu wel eens grondig uitzoeken.

Naast die muzikaal ingegeven fascinatie speelt Duitsland een prominente rol in

Blokhuis' leven als het vakantieland van zijn jeugd. Het is het land van Luther, en Blokhuis senior koesterde als gereformeerd predikant grote bewondering voor de kerkhervormer. Bovendien had Duitsland een profane attractie van jewelste te bieden, vertelt Leo Blokhuis. "Mijn vader was gek op stoomtreinen." Met een besmuikte lach: "We hebben er een tik van meegekregen. Nog elk jaar gaan we met alle broers en zussen naar de Harz voor de smalspoorwegen met stoomtreinen."

Duitsland staat voor Leo Blokhuis voor ontspanning. "Wanneer je in die tijd de grens over ging was je meteen ook onbereikbaar. Thuis nam zijn werk hem volledig in beslag, maar daar was mijn vader volkomen op zijn gemak. Als kind sla je dat gevoel op in je systeem."

Buiten comfortzone

Muzikaal bleef de Duitse invloed in huize Blokhuis - naast kerkkoren en orgelmuziek - destijds beperkt tot de categorie Heino en Fischer Chöre. 'Voor als het gezellig werd', zoals Leo Blokhuis schrijft. Ook later, toen zijn tomeloze interesse in popmuziek tot professionele wasdom kwam, lag Duitsland niet vooraan in zijn blikveld. Blokhuis is, zegt hij zelf, een man van de Angelsaksische school. Van liedjes en gitaren, bovendien. Reden te meer, vond hij, om zijn tanden te zetten in Berlijn als het stadgeworden muzikale experiment, 'ver buiten mijn comfortzone'. "Net zo goed als muziek kan ontroeren, kan het ook ontregelen. Daar heb je niet altijd zin in, maar dat is wel wat er gebeurde."

'Ook makers van ontregelende muziek moet je serieus nemen'

Neem pioniers als Tangerine Dream, die hij vooral kende als makers van breed uitgesponnen, dromerige muziek. Elektronisch weliswaar, maar toch leunend tegen de symfonische rock waar Leo Blokhuis in de tweede helft van de jaren 70 geen genoeg van kreeg. Van totaal andere orde dan het debuutalbum uit 1970 met de misleidende titel [Electronic Meditation](#), dat hij nu voor het eerst beluisterde. 'Absoluut geschikt om de visite het huis uit te jagen', vat hij het in het boek samen. Uit hetzelfde revolutionaire hout gesneden is Kluster. 'Stockhausen op acid', schrijft hij. Voor Kluster staat muziek gelijk aan *Geräusche*, als in: lawaai. Blokhuis: "Denk aan wat je vroeger hoorde als het televisiebeeld op sneeuw ging."

Tangerine Dream en Kluster zijn boegbeelden van de experimentele stroming waarvoor Blokhuis liever de term *Kosmische Musik* gebruikt dan het populairdere containerbegrip *Krautrock*. Muzikanten die hij hoe dan ook serieus wilde nemen, “hoe makkelijk het ook is om er lacherig over te doen.” Door zich eraan over te geven ontdekte hij zo bij Kluster bijvoorbeeld een onverwacht hypnotiserend effect op zijn gemoed, “vergelijkbaar met wat je kunt ervaren als je naast een stromende beek zit.”

Inspirerende vernieuwingsdrift

Wat de Berlijnse voorhoede voor hem laat zien is “dat als je echt iets wilt veranderen in de muziek, het begint met radicale keuzes. Niks voortborduren op wat er is geweest, maar daadwerkelijke revolutie.” Het klimaat in de stad heeft zich altijd bij uitstek geleend voor het compromisloze experiment, zoals Blokhuis vaststelt. Voor een belangrijk deel is dat bepaald door de geschiedenis van het land en de stad in het bijzonder. Twee wereldoorlogen schiepen een ongekende leegte, met de toekomst als enige richting. Blokhuis: “Zeer inspirerend, die drift om nieuwe geluiden te zoeken.” De vrijheid die daarbij wordt gevoeld is volgens hem ook terug te voeren op de status van muzikanten in Duitsland. “Het zijn *Künstler* en geen entertainers, zoals Amerikaanse rockartiesten. Ze missen elke drang om te behagen.”

‘Mooie ontdekking dat synthesizer ook wortels heeft in Berlijn’

Wat niet wegneemt dat Blokhuis ook oorstrelende ontdekkingen deed. ‘Met stomheid geslagen’ was hij door het [Concertino für Trautonium und Streichorchester](#) uit 1931 van Paul Hindemith. “Het klinkt als een klassiek strijkkwartet, maar daar komen dan die sciencefiction-achtige geluiden doorheen.” Afkomstig van een instrument dat in feite een vroege synthesizer was. Hindemith was gefascineerd door het Trautonium, een uitvinding van Friedrich Trautwein uit 1929. “Zo blijkt de synthesizer, naast de theremin van de Amerikaan Robert Moog, ook wortels in Berlijn te hebben. Misschien niet verwonderlijk, maar ik vond het een mooie ontdekking.” Het Trautonium houdt bovendien tot op de dag van vandaag stand, bijvoorbeeld in een sprookjesachtig nummer van de hedendaagse Deense avantgardist [Agnes Obel](#).

Zo licht Leo Blokhuis talrijke lijnen uit. Hij hoort de *Motorik* – het doordringende ritme waarop Hindemith patent had – en de *Kosmische Musik* terug in de *industrial* van Einstürzende Neubauten, voortgebracht met bouw materiaal, elektrisch gereedschap en gebroken glas. Ook na veertig jaar is de groep nog baanbrekend, aldus Blokhuis, die zijn verhaal niet voor niets laat eindigen bij het dit jaar uitgebrachte album [Alles in Allem](#).

Verrijking

Al is het allerlaatste woord onvermijdelijk voor David Bowie. Het tekent de persoonlijke insteek van het rijk geïllustreerde boek, waarin Blokhuis schrijft zoals hij ook vertelt: met een hoge informatiedichtheid, veel anekdotes en vooral enthousiasme. Soms voel je bijna hoeveel moeite het hem kost om op de hoofdroute te blijven en niet even om te rijden, zoals zijn vader graag deed wanneer er langs de *Autobahn* een kerktoren lonkte. Blokhuis is de eerste om die parallel te benoemen: "Ik laat me graag afleiden."

Hij heeft ook niet de pretentie dat hij de ultieme muzikale geschiedenis van Berlijn heeft opgetekend. Wat hij vooral beoogt: zijn lezers deelgenoot maken van zijn ervaringen. Als iemand die dacht weinig op te hebben met de sterk elektronisch gekleurde muziek zoals Berlijn die in de afgelopen decennia heeft voortgebracht. 'Kil en plastic, machinaal en stram', verwoordt hij in het boek hoe hij er in de jaren 80 over dacht. Nu zegt hij: "Het heeft mijn genieten van muziek absoluut verrijkt. De machines, de robots, de elektronica; het zijn de werktuigen van vooruitstrevende muzikanten. Dit is je ware progressiviteit."

'Berlijn - muzikale revolutie' van Leo Blokhuis is vandaag (26 november) verschenen bij uitgeverij De Bezige Bij. Geïllustreerd met onder meer portrettekeningen van Serge Verheugen.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/41059/leo-blokhuis-waagt-zich-aan-berlijn>